
УДК 639.1

*Аспір. В.П. Власюк – Державний агроекологічний
університет, м. Житомир*

**КІЛЬКІСНА І ЯКІСНА ОЦІНКА МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ ДЛЯ
ЗАЙЦЯ-РУСАКА (*LEPUS EUROPAEUS PALL.*) В УМОВАХ
ЖИТОМИРЩИНИ**

Розглянуто класифікацію і бонітування мисливських угідь для зайця-русака в умовах Житомирської області.

Ключові слова: тип мисливських угідь, бонітет, листяний ліс, хвойний ліс, мішаний ліс.

The quantative and qualitative estimation of the hunting territories of Zhitomir region for the brown hare (*Lepus europaeus* Pall.)

The classification and the quality evaluation of the hunting territories of Zhitomir region for the brown hare are shown.

Keywords: the type of hunting territory, quality classes, broadleaf forest, coniferous forest, mixed forest.

Обстеження мисливських угідь проводили у 23 районах Житомирської області. Зазначена область на півночі представлена Центральним Поліссям, на півдні – Лісостеповою зоною.

У Центральному Поліссі із лісових типів мисливських угідь переважають хвойні і мішані насадження, у Лісостеповій ділянці – мішані і листяні. Мисливські угіддя розглядуваного регіону представлені територіями лісомисливських, лісових господарств, господарств Українського товариства мисливців та рибалок (УТМР), Товариства військових мисливців та рибалок (ТВМР), Поліським природним заповідником (ППЗ). Територію ППЗ розглядаємо як місцепроживання виду, контрольну ділянку, на якій проведення полювання заборонено. Аналіз структури мисливських угідь проведено на основі матеріалів їх упорядкування.

Мета роботи – проаналізувати структуру мисливських угідь Житомирщини, зокрема розглянути питання їх класифікації, якісної оцінки щодо проживання зайця-русака

До цього часу вивчення структури мисливських угідь, придатних для проживання зайця-русака на Житомирщині спеціально не проводили. Такі матеріали ми знаходимо тільки у проектах організації та розвитку мисливських господарств області.

Дослідження фауни Великої Волині, охоплюючи й Житомирську область, розпочато із середини ХІХ ст. У працях професора Київського університету К.Ф. Кеслера, особливо у його "Естественной истории губерний Киевского учебного округа" (1851-56) знаходимо відомості про поширення деяких видів тварин краю, а також й зайця-русака [2]. У 1866 р. Бельке опублікував каталог тварин Радомишльського повіту.

У 1918 р. територію Новгород-Волинського повіту частково обстежували М. Шарлемань та Л. Портенко [5]. У 20-ті роки на Житомирщині бурхливо розвивається краєзнавство, регулярно проводяться Всеукраїнські краєзнавчі наради, видається бюлетень "Краєзнавство", на сторінках якого подається інформація й про тваринний світ. Майже 50 років досліджував життя тварин Житомирського Полісся та Лісостепу В.І. Бруховський. Для краєзнавчого музею він зібрав колекції, виготовив 215 чучел птахів та звірів. У його колекції представлено й декілька особин виду, який розглядаємо. На жаль, він опублікував невелику кількість праць [1].

Повоєнний період природничих досліджень області пов'язаний, передусім з діяльністю вчених Київського державного ун-ту імені Т.Г. Шевченка, Сектора географії Інституту зоології АН України. У працях дослідників цих установ знаходимо відомості й про зайця-русака [3].

У 1968 р. на півночі Житомирської області створено Поліський природний заповідник (ППЗ). Із часу створення заповідника, результати зоологічних досліджень публікуються у щорічних "Літописах природи". Тут наведено й результати обліків виду, що розглядається. У мисливських господарствах регіону облік зайця-русака проводили методом подвійного окладу [4]. Загальну структуру мисливських угідь області відображають матеріали табл. 1.

Табл. 1. Структура мисливських угідь Житомирської області

Тип мисливських угідь	Господарства, га/ Середній клас бонітету					Разом	
	лісомисливські	лісові	УТМР	ТВМР	ППЗ	га	%
Хвойний ліс	60881	106975	98962	4616	12509	283943	13,6
Листяний ліс	57775	79752	129829	8908	2102	278366	13,3
Змішаний ліс	34520	45596	27433	2457	2964	112970	5,4
Чагарники	106	3	8521	—	—	8630	0,4
Орні землі	22978	42994	948765	2446	7	1017190	48,8
Луки	14720	4060	245118	2429	376	266703	12,8
Болота	7263	6393	53742	1363	1966	70727	3,4
Водойми	1454	939	28410	124	25	30952	1,5
Інші землі	2230	3583	9661	979	155	16608	0,8
Всього	201927	290295	1550441	23322	20104	2086089	100

За типами мисливських угідь переважають орні землі, які займають близько 50 % усієї території. Наступні місця за площею посідають хвойні (13,6 %) і листяні ліси (13,3 %) та луки (12,8 %). Усі інші угіддя займають порівняно незначні площі (менше 12 %)

В угіддях господарств УТМР, окрім орних земель, чималу площу займають й луки (16 %). Загалом, за типами мисливських угідь найпридатнішими для проживання зайця-русака є сільськогосподарські землі УТМР. Чисельність і якісну оцінку умов проживання зайця-русака відображають матеріали табл. 2.

Табл. 2. Чисельність та якісна оцінка умов проживання зайця-русака

Господарства	Площа, га	Всього особин, шт.	Щільність, ос./тис. га, станом на 2005 рік	Оптимальна щільність, особин, тис. га	Оптимальна чисельність, особин	Середній клас бонітету
лісомисливські	201927	2736	14	31	6260	2,9
лісові	290295	4167	14	28	8128	2,8
УТМР	1550441	50325	32	30	46513	2,6
ТВМР	23322	410	18	20	466	3,3
ППЗ	20104	15	1	15	301	3,5

Оптимальна чисельність виду зайця-русака тільки у мисливських угіддях УТМР, що можна пояснити значними площами лучно-рільних екосистем. Так, частка орних земель та лук у цих господарствах сягає 77 %. Саме тому середній показник цінності (бонітет) мисливських угідь тут є найвищим (2,6).

У ППЗ лісові угіддя займають 87 %. Тому чисельність зайця-русака тут становить тільки 7 % від оптимальної. Таким чином, мисливські угіддя Житомирщини належать до 5 категорій: лісомисливських, лісових, УТМР, ТВМР, ППЗ. Полювання заборонено тільки на території ППЗ.

Найпридатнішими для проживання зайця-русака є мисливські угіддя УТМР, серед яких близько 77 % площі займають землі сільськогосподарського призначення. Зазначений тип мисливських угідь має найвищу якість умов проживання зайця-русака, середній клас бонітету яких становить 2,6.

Література

1. **Бруховський В.І.** Житомирська область. Фауна// Радянська Житомирщина. – 9.09.1958, № 178. – С. 51-83.
 2. **Кесслер К.Ф.** Естественная история губерний Киевского учебного округа// Зоология. Часть систематическая. – К.: 1851-1852. – 292 с.
 3. **Костриця М.Ю.** Географія Житомирської області. – Житомир: Житомирський вісник, 1993. – 200 с.
 4. **Методические рекомендации** по учету численности охотничьих животных/ под. ред. М.П. Рудышина, Е.П. Авдеенка. – Львов: Львовское отделение ин-та ботаники им. Н.Г. Холодного АН УССР, 1987. – 36 с.
 5. **Шарлемань М., Портенко Л.** Записки про птахів Волині// Труды фізико-математичного факультету відділу УАН. – К., 1926, т.11. – В. – 11 с.
-